

Nezobrazíš si Boha zpodobením ničeho...

Dušan Pirc 30.11.2013

Nezobrazíš si Boha zpodobením ničeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách a pod zemí. Nebudeš se ničemu takovému klanět, ani tomu sloužit. 2 M 20, 4-5

Když lid viděl, že Mojžíš dlouho nesestupuje z hory, shromáždil se k Áronovi a naléhali na něho: „Vstaň a udělej nám boha, který by šel před námi. Vždyť nevíme, co se stalo s Mojžíšem, s tím člověkem, který nás vyvedl z egyptské země.“ Áron jim řekl: „strhněte zlaté náušnice z uší svých žen, synů a dcer a přineste je ke mně.“ I strhal si všechen lid z uší zlaté náušnice a přinesli je k Áronovi. On je od nich vzal, připravil formu a odlil z toho sochu býčka. 2 M 32, 1-3

Zhotovíš příkrov z čistého zlata dlouhý dva a půl lokte a široký jeden a půl lokte. Potom zhotovíš dva cheruby ze zlata. Dáš je vytepat na oba konce příkrovu. Jednoho cheruba uděláš na jednom konci a druhého cheruba na druhém konci. Uděláte cheruby na příkrov, na oba jeho konce. Cherubové budou mít křídla rozepjatá vzhůru, svými křídly budou zastírat příkrov. Tvářemi budou obráceni k sobě; budou hledět na příkrov. Příkrov dáš nahoru na schránu a do schránky uložíš svědectví, které ti dám. Tam se budu s tebou setkávat a z místa nad příkrovem mezi oběma cheruby, kteří budou na schráně svědectví, budu s tebou mluvit o všem, co ti pro Izraelce přikážu. 2M 25, 17-22

Když dokončí smírčí obřady za svatyni, za stan setkávání a za oltář, přivede živého kozla. Áron vloží obě ruce na hlavu živého kozla. Vyzná nad ním všechny nepravosti Izraelců a všechna jejich přestoupení se všemi jejich hříchy a vloží je na hlavu kozla. Pak ho dá připraveným mužem vyhnat do pouště. 3 M 16, 20-21

4 texty Bible

První dva texty spolu na první pohled souvisí, třetí a čtvrtý do nich zdánlivě úplně nezapadá.

Zpodobnění si Boha, tedy spíše jeho nezpodobnění je jedno ze tří přikázání, které je popsáno opravdu podrobně. Všimněte si, že Bůh zde, jakoby pro jistotu vyjmenovává všechna místa, odkud by člověk mohl brát inspiraci pro vytvoření svého boha, kterému by mohl sloužit.

Nebe, zemi i podzemí.

Není možné si to splést.

Tento bod desatera nepatří k nejcitovanějším. Lidé ho znají a občas je možné slyšet kázání na téma moderních model, kterým se máme tendenci klanět v dnešní době.

Modla bývá v takových kázáních chápána v tom nejširším měřítku a může jí být prakticky cokoli, čemu člověk dává přednost před Bohem. I když to bývá zajímavé a určitě je na tom něco pravdy, musím říci, že se mi v poslední době zdá, že to plně nevystihuje to, o co v tomto přikázání jde.

Pravda – moderní člověk otročí kdečemu. Počínaje prací, přes techniku, až k těm nejhorším závislostem jako jsou například drogy nebo gamblerství.

Mnozí křesťané dnes na základě tohoto bodu desatera a také druhého biblického textu se zlatým teletem vyvozují jednoznačný úsudek, že Bůh odmítá jakékoliv zpodobňování sama sebe a že ho tvrdě trestá.

Podobně si to vykládali například husité, a proto mám na rozdíl od mnoha dnešních moderních lidí pro jejich obrazoborectví jisté pochopení i když je samozřejmě neomlouvám.

Opravdu Bůh odsuzuje všechny pokusy člověka o své zpodobnění? Opravdu žádá po člověku naprosto abstraktní způsob pojetí víry? A pokud ano, jaký má k tomu vlastně důvod?

Pojďme se na to podívat u asi nejznámějšího příběhu, ve kterém je modloslužba přímo ústředním bodem – je to příběh se zlatým teletem.

Co se tehdy stalo?

Mojžíš odchází na 40 dní na horu Sinaj, kde zůstává s Bohem a ten mu vlastní rukou napíše desatera na desky zákona.

Židé mezitím začínají pochybovat o tom, že se Mojžíš vrátí. Jak se čas natahuje více a více z nich si říká, že možná Mojžíš zahynul a už se k nim nevrátí. Co pak mají dělat?

Mají se snad vrátit do egyptské země? Nebo si mají najít nového vůdce? Nebo si vytvořit obraz Boha, který je povede?

Po více jak měsíci, kdy nemají o Mojžíšovi žádné zprávy, to již nevydrží a téměř celá pospolitost se nechá strhnout k tomu, aby si vytvořila vlastní symbol. Nepoužívejme teď chvíli výraz modla, protože ta už v sobě automaticky nese něco negativního. Chtějí symbol Boha, který je dovede do zaslíbené země.

Když budeme číst pozorně, nikde nenajdeme napsáno, že židé chtějí jiného boha. Oni nechtějí jiného boha, oni chtějí symbol toho Boha, který je vedl a jak doufají, povede dál.

To dokládají také Áronova slova. Poté, co dokončí býčka, říká Izraelcům – „hle, to je tvůj Bůh, Izraeli, který tě vyvedl z egyptské země.“

Nenabízí jim jiného mocného Boha. Jen jim zpřítomní toho, kterého mají.

To, že to není v pořádku, je minimálně části Izraelců jasné – vždyť například Mojžíšův synovec Chur, který se jim v tom snaží zabránit, je podle tradice zabit a Áron vytvoří symbol až pod pohrůzkou ztráty života.

Na první pohled to vypadá, že Izraelci už nemohou více padnout. Vyměnit živého Boha, stvořitele světa a pokořitele Egypta za zlaté telátko je pro nás, přes všechno, co jsme právě řekli, něco nepředstavitelného.

Mojžíš je na tuto skutečnost upozorněn Bohem, který chce za to Izraelce zničit a nabízí mu vytvoření nového národa. Mojžíš se Izraelců zastane a vrací se k nim. Když uvidí, co se v táboře děje, rozbíjí desky, které stvořil sám Bůh a za pomoci synů Léviho vzpouru potlačuje. Tvrdě a krvavě.

Až potud je příběh poměrně jasný – Izraelci jsou vystaveni pokušení, selžou, poruší druhé přikázání a jsou za to potrestáni.

Co je zajímavější, je to, co se děje potom. Kdo je v příběhu hlavním viníkem? Kdo podlehl volání davu a vyměňuje živého Boha za kus drahého kovu? Je to přece Áron.

Jistě můžeme říci – udělal to pod pohrůzkou smrti. Ale je to dostatečná omluva?

Upřímně řečeno není. Čím výše jsou jednotlivé postavy v Bibli vyzdviženy, tím větší je jejich odpovědnost. Vzpomeňme na Áronovy syny. Za takovou drobnost, jakou je použití jiného ohně, jsou okamžitě zabiti. Mojžíš později nesmí vstoupit do země zaslíbené, jen proto, že na chvíli neudržel nervy na uzdě.

Kdo by tedy čekal tvrdé odsouzení Árona a jeho přísný trest, bude zklamán. Jeho vina není nijak potrestána a dokonce je pasován na nejvyššího velekněze.

To, co mě na Bohu fascinuje, je jeho pochopení pro lidské slabosti. Bůh se spolu s Mojžíšem pokusil vytvořit ideální společnost, kde by mezi prostým lidem a Bohem nebylo prostředníků.

První pokus je ve chvíli, kdy Bůh dává Izraelcům desatero – prvních několik přikázání je vyslovováno přímo k lidu. Ti to ale po chvíli nevydrží a obrací se od přímého naslouchání Boha zpět k Mojžíšovi a prosí ho, aby se stal jejich prostředníkem.

Sám lid si žádá prostředníků.

Druhý pokus je, když Izraelci zůstávají bez Mojžíše a místo aby trpělivě čekali, vytvoří si obraz Boha, který ztvární soškou telete.

Bůh později, jakoby na základě těchto dvou zkušeností uznal, že obyčejný lid prostě potřebuje nějakou podstatu, kterou může vidět, případně se jí dotknout.

Můžeme říci žel, ale je to tak. Možná je dáno jednotlivcům dokázat se spojit s Bohem bez potřeby si ho nějak zpodobňovat a udržet se na abstraktní rovině. Většina z nás má ale s tím problém.

Ne, že bychom si potřebovali představovat dědečka na mráčku, ale dokázat sloužit Bohu bez úplné vizualizace je něco, co je téměř nemožné. A to náš úžasný Bůh chápal a chápe i dnes.

Byl potrestán Áron – tvůrce telete? Nebyl. Byli potrestáni obyčejní Izraelci? Ano, ale zdaleka ne všichni. Ano, mnoho jich ten den zemřelo. Co bylo příčinou trestu? Tele samotné? Při podrobnějším zkoumání textu zjistíme, že překvapivě ne. To, co je nejvíce pohoršující, je následné chování – hříšné křepčení.

Důkazem toho, že Bůh dokáže pochopit naši potřebu něco vidět, něčeho se dotýkat, je to, že po zkušenosti se zlatým teletem, nařizuje Izraelcům vybudovat Stánek setkávání. Jako by akceptoval fakt, že člověk není tak daleko, aby dokázal žít jen abstrakcí.

Bůh nechává vybudovat stánek, který Izraelci budou mít neustále na očích, jak při odpočinku, tak při putování a o kterém je řečeno, že v něm je Boží přítomnost. A ta přítomnost je specificky umístěna přímo mezi křídla zlatých cherubů. Vzpomeňme na text, který jsme četli na začátku.

Každý Izraelec, od nejmenšího po největšího, mohl tak od probuzení do spánku spatřit místo, kde mezi Izraelci přebývá Bůh. Jako by nebezpečí falešné představy, vyvěrající z lidské slabosti, Bůh čelil vytvořením něčeho hmatatelného. I když tím pravděpodobně snižoval ideál víry, která nepotřebuje důkazů a viditelných znamení.

Sami Izraelci říkají, že víra založená na znameních a zázracích je slabá a může odumřít stejně rychle, jako vyrostla. Dokonce věří, že ten, kdo uvěřil na základě zázraků, je v nebeském království ochuzen oproti těm, kteří uvěřili bez nich.

Stánek setkávání je nejlepším důkazem toho, že Bůh sestupuje k člověku na jeho úroveň a snaží se mu do určité míry přizpůsobit.

Když bych to teď trochu přehnal, tak jaký je vlastně rozdíl mezi Symbolem zlatých andělů na arše ve Stánku setkávání a Symbolem zlatého telete?

Vlastně žádný – oboje slouží k tomu, aby si člověk vytvořil představu něčeho, co je hmatatelné a něčeho se může obrazně i skutečně dotknout. Aby se mohlo ukázat a říci: támhle je Bůh.

Přesně to také mělo symbolizovat zlaté tele. Kdo by si myslel, že Izraelci byli natolik hloupí a věřili, že ten kousek kovu něco dokáže sám o sobě, hluboce by se mýlil. Mezi teletem a Stánkem je však rozdíl značný – první si tvoří lidé podle sebe, druhý vytvořili přesně podle Božích instrukcí. Po zkušenosti se zlatým teletem se Bůh rozhodl tolerovat lidskou potřebu něčeho vidi-

telného, nicméně dává tomu jasná pravidla.

Bůh tvoří spolu s Izraelci společenství, tvoří společnou bohoslužbu, která je plná symbolů a obrazů. Takových symbolů a obrazů, které kdybychom vytrhli z celkového konceptu, působily by velmi modloslužebně. Bůh tyto symboly lidem dává a ukazuje jimi na sebe, ale nedovoluje uctívat symboly samotné.

V tom je veliký rozdíl.

Je rozdíl mezi tím být ohromen majestátností hor a cítit tam úctu před jejich stvořitelem anebo začít uctívat hory samotné.

A stejně jako symboly fungují obřady – židé, kteří jsou národem tak přísně dodržujícím Boží zákony, se jimi přímo obklopili. Jejich život, nebo alespoň těch věřících, je kombinace studia, modlitby a činností, které jim v každodenním životě ukazují na Boha i v těch nejbanálnějších věcech, jako je mytí rukou před jídlem.

Jako další příklad můžeme vzít Svátek smíření, o kterém se nyní mluví v sobotní škole. Tento svátek je plný symbolů a podobenství na Boha. Celý Svátek smíření je velkolepé divadlo, které má člověka plně vtáhnout a oslovit.

Jen jeden příklad za všechny.

Během Velkého dne smíření se například velebněz 3 krát převléká, 5 krát se ponoří do očištné lázně, 10 krát si umyje ruce, 4 krát vstupuje do velesvatyně, 4 krát vysloví tajné Boží jméno. Celkem bylo tento den obětováno 15 zvířat. To všechno před očima shromážděných Izraelců.

Jsou tedy symboly a obřady v rozporu s druhým Božím přikázáním o zpodobování Boha? Správně použité určitě ne.

Naopak správné použití symboliky a obřadů může člověka dovést k lepšímu vnímání Boha a připomínat mu jeho přítomnost kolem nás.

Sobotní bohoslužba, modlitba před jídlem, večerní zamyšlení, odmítání nečistých jídel. To všechno jsou věci, které nám připomínají našeho Boha. Samy o sobě nejsou více, než nástroje. Nic z toho není Bohem o nic víc, než to telátko a nedokáže nás spasit.

Zároveň ale každá z těchto činností na Boha ukazuje a pomáhá nám s ním udržovat vztah. Přeceňme nástroje a upadneme do zákonictví, odhodme nástroje a ztratíme víru. Bůh se nestaví proti nástrojům – nedovoluje ale, abychom z nich dělali více, než jsou.

Krásný obraz nebo socha zobrazující Boha, může být báječným způsobem, jak dokázat probudit duchovno. Žádná socha ani obraz ale není Bohem samotným.

Nebojme se vytvořit si vlastní obřady a symboly, které budou nás osobně vést k Bohu.

Člověk potřebuje své obrazy a symboly a to nejen v duchovní části svého života. Obřady a symboly nás chrání před vlastní leností a zapomnětlivostí a nutí nás neustále se ptát - proč vlastně dělám tohle a nemohu dělat toto. Proč chodím sem a ne jinam a podobné otázky.

Máte, bratři a sestry, své náboženské rituály, obřady a symboly? Jestli ne, nebojte se jich. K náboženství patří – Izraelci měli svůj Stánek setkávání, archu, hůl, oběti zvířat a podobně.

Izraelci vnímají, že tyto symboly jsou pro ně tak důležité, že i po ztrátě chrámu, archy převedli tyto činnosti do domácností a vytvořili si nové symboly a úkony založené na těch předešlých.

Forma se změnila, ale obsah a smysl zůstává.

My adventisté jsme obřady a rituály zhusta zavrhlí. Bojíme se, abychom se nestali zákoníky, a obřady a symboly se nám nestaly důležitějšími než obsah. To je vcelku správný a rozumný přístup, jen někdy s vaničkou vyléváme i dítě.

Bůh po nás nechce nemožné a my si to někdy sami děláme těžší, než je nutné.

Zkusme se nad tím zamyslet a odhalme krásu a potěšení z věcí, které mohou náš duchovní život pozdvihnout, a udržet ve zdravé formě.

Amen